

Kirjastosektoreiden työvaliokuntien yhteiskokous 20.03.2007

Kokousaika: 20.3. klo 13.00-15.00

Kokouspaikka: Fabianian auditorio, Yliopistokatu 1, 2krs, Huone C221

Osallistujat: Kirjastosektoreiden työvaliokunnat. *Erikoiskirjastot* (Ritva Hänninen Ilmatieteen laitos; Anna-Liisa Kristiansson-Seppälä Kotus; Matti Hintikka Urheilukirjasto; Merja Mehtälä, Geologian tutkimuslaitos; Marja Hirvikallio, Tilastokeskus; Elisa Paavilainen, SYKE, ent. pj.), *Yleiset kirjastot* (Maija Berndtson, puheenjohtaja; Helsingin kaupunginkirjasto - Yleisten kirjastojen keskuskirjasto, Hilka Kotilainen, varapuheenjohtaja, Kuopion kaupunginkirjasto, Pohjois-Savon maakuntakirjasto; Marja Malminen, Lahden kaupunginkirjasto – maakuntakirjasto; Rebekka Pilppula, Joensuun kaupunginkirjasto - Pohjois-Karjalan maakuntakirjasto; Erkki Romppainen, Kajaanin kaupunginkirjasto - Kainuun maakuntakirjasto; Biblioteksdirektör Leif Storbjörk Stadsbiblioteket i Jakobstad; Hannu Taskinen, sihteeri Helsingin kaupunginkirjasto - Yleisten kirjastojen keskuskirjasto), *Ammattikorkeakoulukirjastot* (Tarja Takaranta Amkit-konsortion johtokunta; Ulla Ohvo, Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulu; Päivi Ylätalo, Diakonia-ammattikorkeakoulu; Iiris Tahvanainen, EVTEK; Nina Hyvönen, Stadia; Tuula Kettunen, Mikkelin ammattikorkeakoulu; Iris Kuusinen, Kymenlaakson ammattikorkeakoulu; Maria von Hertzen, Arcada; Sinikka Luokkanen, Hämeen ammattikorkeakoulu). *Yliopistokirjastot* (Jarmo Saarti, puheenjohtaja, Kuopion yliopiston kirjasto; Kristiina Hormia-Poutanen, Kansalliskirjasto; Kaisa Sinikara, Helsingin yliopiston kirjastot - kirjastopalvelujen koordinointiyksikkö; Pirjo Vatanen, Jyväskylän yliopiston kirjasto; Ulla Nygrén, Turun kaupunkorkeakoulun kirjasto, Helena Mattila, sihteeri, Kansalliskirjasto). Asiantuntijavieraat: Aki Kangas, Kansalliskirjasto.

1. Kokouksen avaus

Yliopistokirjastojen neuvoston puheenjohtaja Jarmo Saarti avasi kokouksen.

2. Sektoreiden ajankohtaiset kuulumiset

Yleisten kirjastojen neuvoston puheenjohtaja Maija Berndtson kertoi, että he ovat miettineet musiikkiaineistojen varastointia ja musiikkivaraston sijoittamista joko Varastokirjastoon Kuopioon tai Helmetkirjaston varastoon Tikkurilaan. Opetusministeriön virkamiestilannetta pidetään huolestuttavana. Anneli Äyräksen eläkkeelle jäämisen ja sairaustapauksen takia käytettävissä on vain yksi viranhaltija. Anneli Äyräkselle valitaan seuraaja todennäköisesti vasta ensi vuodenvaihteessa. Yleiset kirjastot ovat saaneet Suomen Kulttuurirahastolta avustusta kotimaisten kirjallisuuden hankintoihin suuntautuvaan kolmen vuoden projektiin. Lisäksi yleiset kirjastot ovat saaneet valtionavustusta edellisten vuosien tapaan n. 1,5 milj. euroa tietoverkkopalveluitten ja sisältötuotannon kehittämiseen sekä kokeiluhankkeisiin. Noin puolet avustuksista on tarkoitettu Kansalliskirjaston ja Yleisten kirjastojen keskuskirjaston yleisille kirjastoille keskitetysti tuottamiin palveluihin (esim. Kirjastot.fi, Linnea-tietokannat, FinELibin palvelut, Nelli). Rakenteellisen muutoksen osalta yleiset kirjastot ovat olleet odottavalla kannalla.

AMKIT-konsortion puheenjohtaja Ulla Ohvo totesi, että seuraavana päivänä pidettävässä yleiskokouksessa on tarkoitus hyväksyä AMKIT-konsortiolle ja ammattikorkeakoulukirjastoille uusi yhteinen strategia. AMKIT-konsortion osallistumista laitteistohankintaan Ohvo pitää merkittävänä asiana. AMKIT-konsortiolla on kolmivuotinen pääkonttorihanke, jossa on tarkoitus organisoida amk-kirjastojen yhteisiä tehtäviä. Pääkonttorissa, joka sijaitsee EVTEKissä, toimii kaksi henkilöä: kehittämisspäällikkö Tarja Takaranta sekä suunnittelija Ulla-Riitta Lahtinen. Lisäksi AMKIT-konsortiolla ja virtuaaliammattikorkeakoululla on yhteishanke eAineistot oppimisen resurssi, jonka teemoina on informaatiolukutaidon edistäminen ammattikorkeakouluissa ja e-aineistojen käytön lisääminen mm. verkko-opetuksessa. Open Access –hanke on alkamassa. Hankkeen tavoitteena on luoda käytännöt amk-opinnäytetöiden viemisestä verkkoon kokotekstinä. Suunnittelijan rekrytointi on vielä kesken.

Erikoiskirjastojen tuore puheenjohtaja Ritva Hänninen kertoi, että kevätkokouksessa 1.3.2007 valittiin erikoiskirjastojen neuvostolle puheenjohtaja ja työvaliokunta. Erikoiskirjastot ovat panneet merkille opetusministeriön heidän sektorinsa koordinointipalveluihin Kansalliskirjastossa myönnetyn toimialalajennuksen kehittämisrahan. Hänninen totesi, että heillä on pienet resurssit, joten omia projekteja ei ole käynnistetty.

Yliopistokirjastojen neuvoston uusi puheenjohtaja Jarmo Saarti kertoi, että rakenteellinen kehittäminen ja aineistoasiat ovat ajankohtaisia yliopistokirjastosektorilla. Uusi strategia vuosille 2007-2012 on hyväksytty ja sitä jalkautetaan. Yliopistokirjastot yrittävät löytää rahoitusta kirjastoalan tutkimusohjelma –hankkeelle, jossa tavoitteena on koota kokonaisnäkemys strategisesti tärkeiltä alueilta kirjastojen kannalta hyödyllisestä tutkimuksesta ja käynnistää uutta tietoa tuottavaa tutkimusta. Hanketta on suunniteltu yhdessä informaatiotutkimuksen laitosten kanssa, mutta lähestymistapa on monialainen. Yliopistokirjastojen

neuvoston sääntöjä ollaan uusimassa. Mitään radikaaleja muutoksia ei olla tekemässä, koska ei tiedetä minne ollaan menossa. Saarti väläytti eräänä tulevaisuuden kuvana jopa korkeakoulukirjastojen neuvostoa. Yliopistokirjastojen neuvosto on lopettamassa tänä vuonna vanhoja hankkeitaan, joita ovat informaatiolukutaidon opintosuunnitelma, laatu ja vaikuttavuus, kokoelmakartta ja rahoitus selvitys.

Kristiina-Hormia Poutanen tiedotti Kansalliskirjaston organisaatiouudistuksesta, jossa tulosalueita vähennettiin kuudesta neljään. Johtajat ja tulosalueet ovat: Kristiina Hormia-Poutanen: Kirjastoverkkopalvelut, Liisa Savolainen: Tutkimuskirjastopalvelut; Majken Bremer-Laamanen: Kansallinen digitointikeskus - Mikrokuvaus- ja konservointilaitos, Tuula Haapamäki: Kulttuuriperinnön kartuttaminen ja kuvailu. Kristiina Hormia-Poutanen on lisäksi Kansalliskirjaston ylikirjastonhoitajan varahenkilö. Sisäinen organisaatiouudistus on meneillään. Strategiailltapäivä, jossa esitellään kirjastosektoreiden ja FinELibin strategiat järjestetään Kansalliskirjastossa 16.5.

Kansalliskirjaston puheenvuoron jälkeen haluttiin tietoja opetusministeriön asettamasta, aineistojen pitkäaikaissäilytyksestä ja käyttöä koskevasta työryhmästä, jonka tehtävänä on selvittää sähköisen kulttuuriaineiston pitkäaikaissäilytyksen järjestämistä, hallinnointia ja rahoitusta sekä laatia pitkäaikaisen säilytyksen ja käytön kansalliset periaatteet¹. Todettiin, että pitkäaikaissäilytyksen kansallista politiikkaa luovan työryhmän puheenjohtajana toimii arkistoneuvos Markku Nenonen Arkistolaitoksesta ja Kansalliskirjastoa edustavat Kai Ekholm sekä Esa-Pekka Keskitalo ja asiantuntijajäsenenä myös Juha Hakala. Vastikään ryhmään on nimetty FinnOA-työryhmän edustajana Marjut Salokannel.

3. Vaikuttaminen huippututkimuksen ja kansalaisten perustietoaineistojen resursointiin

Esityksensä aluksi Kristiina Hormia-Poutanen kertoi lyhyesti opetusministeriön ja Kansalliskirjaston tulosneuvotteluista, joissa kirjastosektoreita edusti Mirja Iivonen Tampereen yliopiston kirjastosta (yliopistokirjastosektorilta, Kansalliskirjaston johtokunnan varapuheenjohtaja). Tulosneuvotteluissa oli ollut läsnä opetusministeriön, Helsingin yliopiston ja Kansalliskirjaston edustajia. Niissä painottui kulttuuriperinnön säilyttäminen. Kirjastosektoreiden edustaja toi esiin ajatuksen käsitellä kirjastoverkkopalveluja erikseen. Opetusministeriön kanta oli, että eri osa-alueiden priorisointi on Kansalliskirjaston asia, mutta opetusministeriö edellyttää Kansalliskirjaston kehitettävän kaikkia palvelujaan. FinELib-toimintojen osalta toivottiin korvamerkityn rahoituksen jatkamista. Opetusministeriö totesi, että korvamerkittyjä rahoja ei käytetä. Asiaan voidaan kuitenkin tarvittaessa palata.

Kirjastoverkkopalveluja koskien tulosneuvotteluissa sovittiin seuraavaa:

1. OPM kattaa toimialalajennuksen koordinoitukustannukset erikoiskirjastojen osalta (13 000:n euron rahoitus ei sisällä varsinaisten palvelujen rahoitusta, vaan toiminnan kehittämisen ja suunnittelun, koordinoinnin, tiedotuksen ym. kuluja).
2. Avoimelle korkeakoululle myönnetään rahoitusta 210 000 euroa (200 000 euroa avoimen yliopiston kuluihin ja 10 000 euroa avoimen amk:n kuluihin).
3. Huippututkimuksen aineistoja esitetään tutkimuksen infrastruktuuriohjelmaan ja asia kirjattaneen myös opetusministeriön kehityssuunnitelmaan.
4. Tietokantojen kansalaiskäyttö on kannatettavaa, mutta rahoituskehys ei anna mahdollisuutta rahoittamiseen.

Hallitusohjelmaan kirjattaneen tulosneuvottelujen pohjalta aineistojen digitointi. Täsmennyksenä Kristiina Hormia-Poutanen totesi, että erikoiskirjastot rahoittavat muut kuin koordinoitupalvelut itse. Erikoiskirjastoista todettiin, että järjestely säästää heille paljon aikaa ja vaivaa.

Kristiina Hormia-Poutasen esitys huippututkimuksen ja kansalaisten perustietoaineistoista on liitteenä (liite 1). Hormia-Poutanen totesi, että asiaa on valmisteltu perusaineistotyöryhmässä ja huippututkimuksen perustietoaineistojen määrittelyssä on päästy hieman pitemmälle kuin kansalaisten perustietoaineistoissa. Huippututkimuksen osalta on otettu mukaan erityisesti sellaisia aineistoja, joilla on laajaa vaikuttavuutta.

Maija Berndtson totesi, että kirjastosektoreiden olisi syytä yhdessä vaikuttaa hallitusohjelmaan. Vaatimukset sisältävät selkeitä osia, joita voidaan edistää suhteellisen pienellä rahoituksella. Sovittiin, että yliopistokirjastojen neuvoston suunnittelija valmistelee yhteisen kirjelmän, jota puheenjohtajat täydentävät.

¹Työryhmä tuottaa suunnitelman pitkäaikaissäilytyksen järjestämisestä ja vastuutahoista sekä selvittää, millaisesta yhteisestä teknisestä infrastruktuurista pitkäaikaissäilytyksestä vastaavat tahot hyötyisivät. Ryhmältä odotetaan myös ehdotusta teknisen infrastruktuurin hallinnointi- ja rahoitusmalleista sekä selvitystä osaamisen ja tutkimuksen kehittämisestä tällä alueella.

Rahoitusmääräksi siihen kirjataan 5-10 miljoonaa euroa. Keskusteltiin huippututkimuksen käsitteestä. Todettiin, että se on hieman epäselvä, mutta kirjastosektorit eivät ota sitä määriteltäväkseen.

Hilkka Kotilainen piti kansalaisten perusaineistomäärittelyä vahvasti yksinkertaistettuna, mutta arveli, että se mahdollisesti toimii päättäjien suuntaan tällaisenakin tässä vaiheessa.

Huippututkimuksen perustietoaineistojen vieminen tutkimusinfrastruktuuriryhmään tarkoittaa sitä, että rahoitusta voidaan kohdentaa eri hallinnonaloilla. Elisa Paavilainen oli huolissaan siitä, pitäisikö kirjastojen varautua lisäkustannuksiin. Kristiina Hormia-Poutanen totesi, että esitys lähtee siitä, että tukirahoituksella kustannettaisiin puolet ja tutkimuslaitokset sitoutuisivat omasta puolestaan maksamaan puolet aineistoista. Ammattikorkeakoulukirjastot tunsivat itsensä jossain määrin väliinputoajiksi. Todettiin kuitenkin, että yksityiskohdat voidaan määritellä myöhemmin, jos rahoitusta saadaan. Joka tapauksessa lisärahoitus tukee kirjastojen toimintamahdollisuuksia.

Kokouksessa päätettiin yksimielisesti kirjelmän laatimisesta sekä lähettämisestä puheenjohtajien nimellä varustettuna suurien puolueiden puoluesihteeille sekä opetusministeriöön ja kirjastonjohtajille sektoreiden puheenjohtajien kautta omassa tiedotuksessa hyödynnettäväksi.

Kristiina Hormia-Poutanen kokosi työryhmää suunnittelemaan Kirjastonjohtaja muutoksessa -valmennusohjelmaa, johon anottaisiin rahoitusta. Työryhmään valittiin erikoiskirjastojen edustajana Ritva Hänninen, yleisten kirjastojen edustajana Rebekka Pilppula ja ammattikorkeakoulukirjastojen edustajana Ulla Nygrén. Amkit-sektori lupasi ilmoittaa Kansalliskirjastolle oman jäsenensä myöhemmin. Kristiina Hormia-Poutanen organisoivat työryhmän jatkotyöskentelyn.

4. Rakenteellinen kehittäminen ja kirjastot

Yleisten kirjastojen neuvoston puheenjohtaja Maija Berndtson kertoi, että he eivät tarkkaan tiedä tulevia tapahtumia, koska ne riippuvat pitkälti alueellisista ratkaisuista ja vaalien vaikutuksesta kehitykseen. Muutoksen käynnistäjinä voivat olla kirjastot ja toisaalta kunnat. Erityisesti on myös mietitty maakuntakirjastojen roolia. Kymenlaaksossa on suunnitteilla koko alueen yhteinen kirjastolautakunta. Muutoksia tapahtuu ja voi tapahtua monella tasolla ja erilaisista aloitteista.

Ammattikorkeakouluissa Ulla Ohvon mukaan yksiköitä lakkautetaan ja yhdistetään sekä perustetaan ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen erilaisia yhteenliittymiä. Ohvo totesi, että erilaisia muodostelmia tulee, jotka vaikuttavat tavalla tai toisella FinELib-sopimukseen.

Kristiina Hormia-Poutasen mukaan Kansalliskirjastossa on kehitteillä uudet sopimusmallit, mutta neuvottelut kaupallisten kustantajien kanssa vievät aikaa. Rakenteellinen kehittäminen vaikuttaa sopimusten lisäksi verkkopalvelujen järjestämiseen.

Ritva Hänninen kertoi, että erikoiskirjastosektorilla tutkimuslaitoksia ollaan yhdistämässä keskenään ja yliopistoihin. Hän totesi, että toiminta olisi mutkattomampaa, jos kaikilla asiakkaila olisi samat lisenssit, joskin asiakaspalvelupäätteillä toistenkin laitosten tutkijat voivat käyttää toisen laitoksen aineistoja.

Jarmo Saarti nosti esiin yliopistokirjastojen monista rakenteellisen muutoksen hankkeista Helsingin yliopiston, Teknillisen korkeakoulun ja Helsingin kauppakorkeakoulun huippuyliopistoyhteistyön, Turun yliopiston ja kauppakorkeakoulun suunnitelmat korkeakoulukonsortioista, Lappeenrannan teknillisen yliopiston ja ja Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulun yhdistymissuunnitelmat sekä Joensuun ja Kuopion Itä-Suomen liittoyliopistohankkeen. Näistä hänestä hallinnollisesti merkittävin on Lappeenrannan hanke, jossa ehdotetaan aitoa kahden erilaisen koulutusorganisaation yhdistämistä. Sisäisen rakenteellisen muutoksen esimerkkinä Saarti mainitsi Helsingin yliopiston kirjaston suunnitelmat. Saarti arveli, että eläköitymisen ja ikäluokkien pienenemisen seurauksena kirjastoja uhkaa näivetyks, lakkauttaminen tai yhdistyminen ja piti viimeksi mainittua vaihtoehtoa suotuisimpana.

Pohdittiin toisen asteen ammatillisen koulutuksen kirjastopalvelujen järjestämistä. Ulla Ohvo totesi, että FinELib-aineistohankinnoissa on mahdollista ottaa mukaan toinen aste. Monet ammattikorkeakoulut, jotka palvelevat toista astetta, näin tekevätkin. Jos ylläpitäjä on sama, palvelut tulevat välillisesti ammattikorkeakoulun kautta. Sovittiin, että toinen aste pidetään mielessä. Sektoriyhteistyöhön mukaan tuleminen edellytetään niiltä järjestäytymistä.

5. Vaikuttavuuden arvioinnin kehittäminen (tilannekatsaus suhteessa viime kokoukseen)

Aki Kangas Kansalliskirjastosta loi tilannekatsauksen vaikuttavuuden arvioinnista sekä siihen liittyvän yhteisen kyselyn kehittämisestä. Esitys liitteenä (liite 2). Kirjastosektoreita kiinnosti, korvaako kansallinen kysely mahdollisesti kirjastokohtaiset kyselyt, johon Kristiina Hormia-Poutanen ja Aki Kangas totesivat, että ehkä ei, koska kyselyssä ei voitane ottaa kovin yksityiskohtaisesti huomioon kirjastokohtaisia tarpeita ja siinä keskitytään erityisesti vaikuttavuuden arvioinnin kannalta keskeisiin asioihin. Yleisten kirjastojen edustajat totesivat, että yleisiä kirjastoja on niin valtava määrä, että niiden kaikkien tarpeita tuskin voidaan valtakunnallisella kyselyllä kattaa. Todettiin, että tärkeintä on päättää kyselyn fokus, joka haetaan strategioista ja niissä määritellyistä mittareista. Kysymysten määrä olisi pidettävä kohtuullisena. Ajoitus on ehkä kaikkein tärkeintä: kirjastojen asiakkaat ovat jo nyt hermostuneet useisiin kyselyihin. Otantatyyppinen kyselyn toteuttaminen saattaisikin olla järkevintä. Huhtikuun puoliväliin mennessä kirjastosektoreiden pitää nimetä edustajansa yhteistä kyselyä valmistelevaan työryhmään. Todettiin, että valmisteleva työryhmä on luonteeltaan käytännöllinen. Kansalliskirjaston digitaalisen kirjaston ohjausjärjestelmän vaikuttavuuden arviointiryhmä toimii ylemmän tason strategisena arvioijana.

6. Muut asiat

Sovittiin, että ammattikorkeakoulu- ja yliopistokirjastojen yhteisen tapaamisen tarve arvioidaan myöhemmin.

Kristiina Hormia-Poutanen kertoi laitteistohankintatilanteesta. Uusi palvelin voisi olla käytössä syksyllä 2007. Siirron sujuvuus vaikuttaa aikatauluun. Ratkaisun onnistuneisuus nähdään sitten, kun palvelin on käytössä. Ulla Ohvo tiedusteli, mitä tehdään siinä tapauksessa, että opetusministeriön rahat ja palvelinmuutoksista saadut hyvitykset eivät riitä. Kristiina Hormia-Poutanen totesi, että lähdetään siitä, että rahat riittävät. Todettiin, että keskitetyistä tietokantaratkaisuista pitäisi tiedottaa nykyistä aktiivisemmin. Kirjastot ovat toteuttaneet merkittäviä uudistuksia, jotka eivät ole yleisesti tiedossa, mutta joista saadaan kiitosta, kun niistä mainitaan.

Päätettiin perustaa ryhmä valmistelemaan kirjastosektoreiden yhteistä lausuntoa opetusministeriön laatimasta Tekijänoikeuden suuntaviivoja –muistiosta, jossa avoimesti pyydetään eri tahoja ottamaan kantaa. Muistiota valmistelevaan työryhmään valittiin ammattikorkeakoulukirjastoista Tarja Takaranta, erikoiskirjastoista Maija Klapuri, yleisistä kirjastoista Maarit Helén ja yliopistokirjastoista Arja-Riitta Haarala ja Jukka Kananen. Tarja Takaranta valittiin ryhmän kokoon kutsujaksi. Todettiin, että ryhmän voisi käyttää hyväksi esimerkiksi Kansalliskirjaston, FinnOA –työryhmän, STKS:n sekä muiden tahojen lausuntoja, jos ne valmistuvat siten, että niitä on mahdollista hyödyntää. Sovittiin, että työryhmä tuottaa lausunnon 15.4. mennessä. Kokoon kutsuja lähettää lausunnon sektoreiden puheenjohtajille ja sihteereille.

7. Seuraavan kokouksen ajankohta

Seuraava kokous pidetään kirjastonjohtajien neuvottelupäivien yhteydessä Mikkelissä 24.10.2007 klo 9.00-11.00, jos päivien aikataulu antaa siihen mahdollisuuden. Järjestämisvuorossa on AMKIT-konsortio.

8. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja kiitti kirjastosektoreita tehokkaasta ja aikaan saavasta työskentelystä kokouksessa.

Vakuudeksi

Helena Mattila
Suomen yliopistokirjastojen neuvosto